

TANITMA YAZILARI

OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), sayı 1, yıl 1, Ankara Haziran 1990, 378 sayfa.

Bu dergi Rektör Prof. Dr. Necdet Serin'in bir sunuş yazısıyla ve Otam Müdürü, Prof. Dr. M. Ankan'ın derginin ilk sayısı olması dolayısıyla yazdığı "Başlarcken" adlı yazısı ile muhtelif yazarların kaleme aldığı onbeş makale, bir Belgeler yazısı ve bir tanıtma yazısından meydana gelmiştir.

Adından da anlaşılacağı gibi, bu dergi, Osmanlı Araştırmalarını kapsayan makale ve yazıları içermektedir. Dergide makaleler, yazar soyadı alfabetiğine göre yer almıştır. Ancak burada makaleler tanıtılırken, farklı bir sistematik içinde ele alınmıştır; onların esas itibariyle tarihle ilgili oldukları görüşü açısından hareket edilerek, ele aldıkları devrelere göre bir gruplandırma yapmak suretiyle değerlendirilmeleri yapılmıştır.

Dergide yer alan yazılardan bazıları, belli bir devre inhisâr etmeyip, Osmanlı İmparatorluğundaki belli bir problemi ya da konuyu genel olarak tarihi seyri içinde ele almaktadır. Bunlardan biri Yavuz Ercan'ın Osmanlı İmparatorluğunun hukukî yönü ile ilgili olan "Osmanlı İmparatorluğunda Gayri Müslimlerin Giyim, Mesken ve Davranış Hukuku" adlı bir makalesidir (s.117-125). Burada gayri müslimlerin İmparatorluk içindeki hukukî durumları ele alınıp, anlatılmaktadır.

Aynı şekilde, İmparatorluğun hemen bütün dönemlerini kapsayan yazılardan biri de, Yılmaz Kurt'un "Sis (Kozan) Sancağı Mufassal Tahrir Defterinin Tanıtım ve Değerlendirilmesi (I)" adlı makalesidir (s.271-298). Burada, makalenin adından da anlaşılacağı gibi, bugünkü adıyla Kozan'ın Tahrir Defterindeki kayıtlara dayanılarak, bu sancağın kaleleri, nüfusu, iktisadî ve sosyal yapısı hakkında bilgi verilmektedir.

Dergideki diğer makalelerde ise, belli bir zaman kesiti söz konusudur. Bunları da kronolojik sıraya göre ele alacak olursak, ilkin onaltıncı yüzyıla ilgili olanları ele almak gerekir.

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğunda, bazı önemli devreler vardır. Bunlar arasında Kuruluş Devri, Fatih Devri sayılabilir, ancak siyasi, iktisadî ve bilimsel açıdan İmparatorluğun en parlak dönemi onaltıncı yüzyıl olarak kabul edilir. Bu dönemle ilgili olarak kaleme alınan makalelerden birisi, Muzaffer Arıkan ve Paulino Toledo tarafından çevirilerek sunulan "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler"dir (s.355-372). Bu yazı, İspanya Arşiv ve kütüphanelerindeki belgelerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yine aynı dönemle ilgili makalelerden biri de, M.A.Erdoğan'ın "Akşehir Sancağında Dirliklerin III. Murat Devrindeki Durumu" adlı makalesidir (s.127-161). Burada Akşehir Sancağı hakkında, İcmâl Defterinden yararlanmak suretiyle bilgi verilmektedir.

Bu yüzyıla ilgili bir başka makale, Ertuğrul Önalp'in "Bir İspanyol Gözüyle 1552-1556 Yılları Arasında İstanbul" adlı makalesidir. Bu eser, "Viaje de Turquia" adlı 1552-1556 yılları arasında İstanbul'u anlatan esere dayanılarak, o dönem İstanbul'unu ele alan bir makaledir (s.313-320). Bu makale, Türkçeye de çevrilmiş olan "Viaje de Turquia"nın bir tanıtımı niteliğini taşımaktadır.

Dergideki makaleler daha çok onsekiz, ondokuz ve yirminci yüzyıllardaki çalışmalarla ilgilidir. Bunlardan biri olarak Yücel Özkaya'nın "III. Selim'in Bazı Hatt-i Hümayunları" adını taşıyan makalesidir (s.333-354). Burada III. Selim'in Osmanlı-Rus, Osmanlı-İngiliz münasebetleriyle ilgili hatt-ı hümayunlarıyla bazı iltizamlı ilgili hatt-ı hümayunları ele alınmıştır.

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğunda onsekizinci yüzyılda başlayan ve ondokuzuncu yüzyılda yoğunlaşarak devam eden Batılılaşma hareketleri, sadece eğitim öğretim kurumlarına münhasır kalmamıştır; devrin siyasî, hukukî, iktisadî düzenlemelerinin yanı sıra idarî düzenlemelerini de etkilemiştir. Dergideki Abdullah Gündoğdu'nun "İki Numaralı Çorum Şer'îye Siciline Göre Çorum Kazasının Mülki Taksimatına İlişkin Yeni Bilgiler" adlı makalesi (s.163-170) güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Dergide Batılılaşma ile ilgili makaleler arasında iki ilginç makaleye rastlıyoruz; bunlardan birisi Gökçen Alpkaya'ya ait olan "Tanzimatın Daha Az Eşit Unsurları, Kadınlar ve Köleler" başlığını taşıyan makale (s.1-10), diğeri de yine köleleri konu alan Gülnihal Bozkurt'un makalesidir (s.45-77). İlk makalede, ilkin kadınlara tanınan hukukî haklar üzerinde durulmuş; daha sonra, köleliğin kaldırılmasına ilişkin atılan adımlar hakkında bilgi verilmiştir.

Yine kölelikle ilgili olan ikinci makalede ise, ilkin İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu arasında kölelikle ilgili olarak imzalanmış bir antlaşma ele alınmıştır. Bu antlaşma köleliğin men edilmesi ve köle ticaretinin engellenmesinde yardımcı olacak diğer hususlarda (örneğin limanlara sokulamaması gibi) alınacak önlemler gibi konuları içermektedir. Diğer antlaşma, Brüksel Konferansıdır. Bu, birçok Avrupa ülkesi ve Osmanlı İmparatorluğunun köle ticareti ve ortadan kaldırılması hakkındaki müşterek kararlarının bir sonucu olarak belirlenmiştir.

Yine sosyal hayatla ilgili olan bir başka makale de İlber Ortaylı'nın "Ottoman Family Law and State in the Nineteenth Century" adlı makalesidir (s.321-332). Makalede ondokuzuncu yüzyılda meydana gelen yenilik hareketleri içinde, aile yapısıyla ilgili yasal adımlar ele alınıp değerlendirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğunda onsekizinci yüzyıldan itibaren gelişmeğe başlayan kurumlaşmanın en güzel örneklerinden biri de Tercüme Odasının kurulmasıdır. Bu konuyu ele alıp işleyen Cahit Bilim "Tercüme Odası" adlı makalesinde (s.29-43), hangi şartlar altında bu kurumun kurulması yoluna gidildiği ve daha sonra, onun ne gibi gelişmeler kaydettiği konusunda bilgi vermektedir.

Dergide, yenilik hareketlerinin sonucu olarak kurulmuş olan Kızılay'ın Balkan savaşındaki rolü ile ilgili, Mesut Çapa'nın "Balkan Savaşında Kızılay" adlı makalesi (s.89-115) de yine kurumlaşmadaki önemli adımlardan birini ele alıp, anlatmaktadır.

Derginin şüphe yok ki en uzun makalesi, yazarı İhsan Güneş'in de ifade etmiş olduğu gibi, bir kitap olmaya müsait olan "Meşrutiyet Dönemi Hükümet Programları" adlı makaledir (s.171-269). Yazar, burada ilkin, kısaca bu programların demokratikleşmedeki önemini belirlemiştir; daha sonra, onların ne gibi yasal temeliere dayandığını belirleyerek, belgelerini verip, olayların seyrini açıklamıştır.

Dergideki bir başka makale ise, İsrail Kurtcephe'nin "İtalyan Donanmasının Çanak-kale Boğazından Geçme Teşebbüsleri" adlı makalesidir (s.299-312). Burada, Çanak-kale savaşından önce 1912 yılında İtalyanların Çanak-kale Boğazını geçmek üzere yaptıkları teşebbüsler ve bunun sonuçları tartışılmaktadır.

Dergideki Millî Mücadele ve o dönemdeki siyasi bazı olaylarla ilgili olarak kaleme alınan makalelerden biri, Mesut Aydın'ın "Millî Mücadele Yıllarında Türkiye Büyük Millet Meclisi Lehinde İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup" adlı makalesidir (s.11-27). Burada Millî Mücadele yıllarında, Anadolu'ya harp malzemesi sevkinde yardımcı olan gizli bir grup hakkında bilgi verilir.

Aynı şekilde, Millî Mücadele yıllarıyla ilgili olarak kaleme alınmış bir başka makalede de, Nur Criss'in "Müttefik İşgali Altındaki İstanbul'dan Bir Kesit" adlı yapıtıdır. Makalede müttefik kuvvetlerin kendi aralarındaki problemler ele alınmaktadır (s.79-88).

Derginin sonunda yer almış olan tanıtma yazısı tarafımdan yazılmış olup, N.A.Ayyubi'nin "Some Aspects of Islamic-Turkish Culture" adlı Aligharh Müslim Üniversitesinin Türk Kültürü konusunda yazdığı, konusundaki nadir eserlerden biridir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, OTAM (Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), daha çok birinci elden kaynaklara dayanarak kaleme alınmış makalelerden meydana gelmiş olup, yazarlar,kaynaklarının bugünkü Türkçeye çevirisini de vermekteler. Bu sayede, bizim onların kullandıkları kaynakları görme imkânımız olmaktadır.

○ halde denilebilir ki gerek ele aldığı konular ve gerekse ana kaynakları vermesi açısından bu dergi bu alanda araştırma yapacak kişiler için iyi bir yardımcı kaynak olarak değerlendirilebilir.

Prof. Dr. ESİN KÂHYA,
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

